

KATEDRA PSYCHOLOGIE

Historie Katedry psychologie na FF UP

Od roku 1946 byl součástí Katedry filozofie na FF UP v Olomouci Psychologický ústav, který po obnovení univerzity zprvu zajišťoval výuku psychologie v rámci filozofie. Od jeho založení ho vedla doc. PhDr. Ludmila Kolářiková (1909 - 1968).

Doc. Kolářiková se narodila v Drysicích u Vyškova v rodině zedníka. Její otec záhy zemřel za tragických okolností a Liduška, jak jí všichni po celý život říkali, již brzy poznala životní boj venkovské rodiny se šesti dětmi. Zvědavá, svědomitá, houževnatá, studovala výborně na vyšovském gymnasiu. Na FF v Brně se pak zaměřila na latinu, řečtinu a filozofii. Za studií pracovala jako pomocná vědecká síla u profesora Mihajlo Rostohara, jednoho ze zakladatelů psychologie coby samostatného vědního oboru v českých zemích. Rostohar mladou studentku pro psychologii tak nadchl, že se rozhodla věnovat jí všechnen svůj vědní zájem. Pomáhala při přípravě sjezdu pro výzkum dítěte, který se konal v Brně v roce 1933. Po studiích začala Kolářiková vyučovat na 5. reálném gymnasiu v Brně a současně pracovala ve studentské poradně v Brně jako psycholožka. Od roku 1940 nadto ještě externě spolupracovala s Ústavem lidské práce v Praze. A ovšem neúnavně studovala. Publikovala zejména v časopise Psychologie, který od třicátých let vycházel v Brně pod redakcí Mihajlo Rostohara. Vrcholné údobí její pedagogické i vědecké kariéry nastalo po válce. Stala se asistentkou a později docentkou psychologie na Filozofické fakultě v Brně. Kromě toho přednášela psychologii i na nově zřízené Vysoké škole sociální v Brně a od roku 1946 vedla Psychologický ústav na FF UP v Olomouci.

Byla to pro ni překrásná doba, plná nadějí i skutečného růstu. Po roce 1948 se však její společenská pozice postupně zhoršovala. Byla věřící a její povahové rysy, o kterých mluví ve svých vzpomínkách její přátelé (upřímnost, mravní bezúhonnost i určitá naivita), jí zjevně znemožňovaly se údobí 50. let přizpůsobit. Poctivě se sice pokusila do svých přednášek začlenit Pavlova, ale dál přednášela také např. Aristotelovu psychologii. V roce 1952 opustila Olomouc. Dál učila v Brně, ale v polovině 50. let byla ponížena výzvou k nové habilitaci; pak došlo k zamítnutí její docentury a v roce 1960 musela z fakulty odejít. Pro svobodnou, osamělou, bezdětnou ženu, která v mládí sice prožila citová vzplanutí, ale vesměs se špatným koncem, to byla katastrofa. Celý život zasvětila pedagogické a vědecké práci. Milovala mladé lidi a mnozí vzpomínají na zvláštní souznění mezi doc. Kolářikovou a studenty při přednáškách a seminářích. Zoufale se chtěla na školu vrátit. Od roku 1960 žila osaměle v malinké svobodárně v Brně. Měla spoustu návštěv, rádi se zastavili přátelé i studenti. Přesto to muselo být údobí nesmírně smutné, které se patrně podepsalo i na jejím zdravotním stavu. V polovině 60. let jí svítila naděje na zlepšení situace. Dostala pozvání na psychologický kongres ve Vídni. Po brněnském psychologickém sjezdu v roce 1966 se zdálo, že by se na podzim roku 1967 mohla vrátit na Filozofickou fakultu. Začala se pečlivě připravovat, ale bylo už pozdě. Psychické utrpení minulých let ji zlomilo. Uzdravení z těžké nemoci už nebylo možné. Doc. Kolářiková zemřela v dubnu roku 1968, je pochována v rodných Drysicích (Konečný a kol., 1969).

Na Palackého Univerzitě v Olomouci bylo možné od roku 1949/50 psychologii studovat jako samostatný obor v kombinaci s filozofií. Poslední absolventi této studijní kombinace končili ve školním roce 1953/54. Jedním z nich byl doc. Chrudoš Valoušek, dlouholetý člen olomoucké katedry. Vedení Psychologického ústavu po doc. Kolářikové převzal v roce 1952 Dr. Emil Holas. Psychologický ústav prošel spolu s univerzitou zvraty oné doby, takže již v roce 1953, kdy vznikla Vysoká škola pedagogická s Fakultou společenských věd, se stal součástí Katedry pedagogiky vedené doc. Koukalem. Díky odborné, ale i politické angažovanosti se profesorovi Holasovi podařilo v roce 1959 prosadit vznik samostatné Katedry psychologie. V letech 1958-1961 působil jako děkan Filozofické fakulty UP. Dalšími mezníky pro ustavení samostatného oboru psychologie byly roky 1964, kdy byli přijati první studenti psychologie v kombinaci s filozofií, a 1966, kdy bylo otevřeno samostatné studium odborné psychologie a přijato asi 30 studentů. Předchozím dvěma ročníkům, které začínaly jako dvouoborové, bylo umožněno přejít rovněž na jednooborové studium, takže v roce 1966 existovaly již tři ročníky odborné psychologie s asi pěti desítkami studujících. V několika dalších letech bylo přijímáno ke studiu vždy přibližně 30 studentů; později byly tyto počty redukovány, ale jednooborová psychologie zůstala již trvale ve studijní nabídce.

Prof. PhDr. Emil Holas, DrSc. (1917 - 1985) studoval na Karlově Univerzitě latinu, francouzštinu a filozofii. Bydlel v Hlávčkové koleji a v roce 1939 se aktivně podílel na studentském odporu proti nacistické okupaci. Byl uvězněn v koncentračním táboře v Sachsenhausenu. Po návratu se ztotožňoval s nadšením poválečné generace, která věřila, že dokáže změnit svět k lepšímu. Doc. Řehan vzpomíná na charismatickou osobnost profesora Holase takto: ? Pokud jsem měl předtím matnou představu univerzitního profesora, potom ji profesor Holas naplnil - byl vážný, se schopností odlehčit atmosféru jemným humorem, hovořil úsporným a přesným jazykem, klidným tónem i při zjevném zaujetí tématem. Inspirující byly semináře, přesahující z témat obecné psychologie k psychologii obecně, tedy k člověku a jeho žítí. Vedli jsme tam bouřlivé diskuse například o knihách, divadle a filmu šedesátých let... Školou pro nás byl jeho vztah ke studentům; vnímal jsem také, že celá katedra psychologie funguje poměrně demokraticky...? (Řehan, 1996, str. 61).

Prof. Holas vedl katedru až do roku 1970. Vzhledem ke své angažovanosti v reformním hnutí koncem 60. let byl nucen z FF UP odejít. Jen díky dlouholetým odborným kontaktům získal místo samostatného vědeckého pracovníka Krajské pedagogicko-psychologické kliniky v Bánské Bystrici. Manželka prof. Holase doc. Osladilová věčně vzpomíná na slovenské kolegy, kteří pomohli v době, kdy prof. Holas v Čechách neměl šanci dál v oboru pracovat. Velmi slušně se zachoval zejména ředitel psychologického pracoviště v Bánské Bystrici Pavlovkin.

Dalšími vedoucími olomoucké katedry byli PhDr. Emil Pejhovský, CSc. (nar. 1909), a to v letech 1970 až 1978, doc. PhDr. Chruďoš Valoušek, CSc., který vedl katedru v letech 1978 až 1990 a doc. MUDr. Přemysl Mohapl, CSc., který působil jako vedoucí katedry od roku 1990. V roce 1993 se funkce vedoucího vzdal ze zdravotních důvodů a vedení katedry po něm převzal doc. PhDr. Vladimír Řehan. Ten je od roku 1997 také děkanem Filozofické fakulty.

Ráda bych přispěla i svou osobní vzpomínkou. Studovala jsem v Olomouci jednooborovou psychologii v letech 1973-1978, tedy v nejhorších letech "normalizace". Během studia jsem žádné zvláštní duchovní omezení nepociťovala. Pro studenty byli reprezentanty režimu především učitelé marxismu. Výuka psychologie nebyla, pokud si vzpomínám, oficiální ideologií nijak ovlivněna. Učilo se na základě překladů z anglosaské literatury, přičemž tento trend reprezentovaly tři osobnosti, které jsme jako studenti nejvíc obdivovali, a to doc. Papica, doc. Mohapl a prof. Homola.

Mezi význačné osobnosti Katedry psychologie v Olomouci patří:

Doc. PhDr. Alena Jochmanová (nar. 18. 6. 1926) byla její služebně nejstarší členkou. Na olomoucké univerzitě pracovala přibližně od roku 1948, zprvu jako jediná asistentka Ludmily Kolaříkové.

Dalším služebně nejstarším pracovníkem byl *doc. Chruďoš Valoušek* (nar. 26. 10. 1928), který vystudoval v Olomouci v letech 1949-1953 psychologii a filozofii a pak zůstal na katedře jako odborný asistent.

Doc. Drahomíra Osladilová (nar. 17. 9. 1921) se dostala na katedru v roce 1955 na konkurz, později se provdala za Emila Holase.

Doc. PhDr. Jan Papica, CSc. (nar. 21. 3. 1921) přišel na katedru v první polovině 60. let v souvislosti s likvidací Pedagogického institutu ve Zlíně, kde do té doby učil.

Doc. PhDr. Přemysl Mohapl, CSc. (8. 5. 1932 - 5. 3. 1997). Od roku 1962 interní aspirant na katedře psychologie FF UP. V roce 1967 ukončil interní aspiranturu obhajobou kandidátské práce a zároveň ukončil i studia na lékařské fakultě. Stal se odborným asistentem katedry.

Prof. PhDr. Miloslav Homola, CSc. (nar. 6. 12. 1924). Na FF UP v Olomouci byl přijat v roce 1967, nejprve jako vědecký pracovník později jako odborný asistent.

Doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc. (nar. 7. 8. 1943). Na katedře působí od roku 1972, předtím dva roky jako psycholog ve věznicích v Opavě a v letech 1967-1971 jako psycholog v Přerovských strojírnách.

Dr. Petr Hájek (nar. 1948) vyučoval na katedře přibližně v letech 1978 - 1981. V roce 1981 emigroval do Anglie, s čímž měla katedra určité problémy. Za Dr. Hájka nedostala náhradu.

Prof. PhDr. Stanislav Kratochvíl, CSc. (nar. 25. 8. 1932) působil v letech 1964 až 1978 na katedře psychologie v Brně, kde koncem školního roku 1977-1978 dostal výpověď. V Olomouci byl v té době přátelsky přijat a pracoval zde nejprve jako externí a později interní pracovník na půl úvazku.

PhDr. Svatopluk Morávek (nar. 16. 7. 1948). Na katedře jako externí učitel od roku 1985 do roku 1998.

PhDr. František Kalabis (nar. 26. 6. 1948) člen katedry psychologie v letech 1980 až 1990, učil sociální psychologii a psychologii práce.

PhDr. Irena Sobotková, CSc. (nar. 2. 3. 1964) se stala členkou katedry hned po studiích od roku 1986. Vyučuje především vývojovou psychologii.

Doc. PhDr. Vladimír Řehan (nar. 28. 1. 1948) přišel na katedru v roce 1990 po dlouholetém působení v PL Šternberk, kde se věnoval problematice závislosti na alkoholu.

Počet učitelů na katedře psychologie se pohyboval od pěti do deseti lidí. V současné době má katedra psychologie tyto interní pracovníky: Vladimír Řehan, Zdeněk Vtípil, Irena Sobotková, Panajotis Cakirpaloglu (od roku 1994), Alena Plháčková (od roku 1994), Ethel Smékalová (od roku 1997), Eva Reiterová (od roku 1997) a Bohumila

Baštecká (od roku 1998).

Zdá se, že v 50. a 60. letech měl na celkovou odbornou orientaci katedry rozhodující vliv prof. Holas, který se zabýval problematikou myšlení a zobecňování, což bylo hlavní výzkumné téma katedry. V 70. a 80. letech měla velmi dobrou úroveň výuka psychologie osobnosti, sociální, klinické, pedagogické i pracovní psychologie. Koncem 70. let se po příchodu prof. Kratochvíla, Dr. Hájka a později také Dr. Morávka prohloubila a zdokonalila výuka psychoterapie. V roce 1990 byl studijní program obohacen o výcvik v některých interakčních skupinových technikách.

Charakteristickými rysy olomoucké katedry psychologie byly vždy pěkný vztah ke studentům, demokratické vedení katedry, přátelské vztahy mezi jejími členy a naprostá duchovní svoboda. Doufejme, že si katedra tyto své přednosti uchová i v dalších letech.

Literatura: Konečný a kol.: Doc. PhDr. Ludmila Kolářiková. Československá psychologie, ročník XIII, č. 6, 1969, str. 529-536
Řehan, V.: Emil Holas. In: Pospíchal, M. a kol.: Zakladatelé a pokračovatelé. Památník osobností obnovené univerzity. Vydavatelství UP, Olomouc 1996, str. 60-62

Zpracovala doc. PhDr. Alena Plhánková, CSc.